

Předmluva

Návrat náboženství nabyl v posledních letech pozoruhodných rozměrů, tu a tam znepokojivých. Nejprve přijdou na mysl muslimské země. Všechno však svědčí pro to, že ani Západ není před tímto jevem uchráněn, byť ten zde na sebe bere samozřejmě jinou podobu. Návrat spirituality? Tomu bychom mohli být jen rádi. Návrat víry? To by nebyl problém. Spolu s tím se však až příliš často navrací dogmatismus a tmářství, fundamentalismus a někdy fanatismus. Bylo by chybou přenechat jim volné pole. Boj za osvícenství pokračuje, sotvakdy byl naléhavější; je to boj za svobodu.

Boj proti náboženství? To by znamenalo zmýlit se ohledně protivníka. Avšak boj za toleranci, za odluku církve od státu, za svobodu věřit a nevěřit. Duch nenáleží nikomu. Svoboda také ne.

Byl jsem vychován v křesťanství. Nechovám kvůli tomu v sobě hořkost ani zlost, právě naopak. Vděčím tomuto nábo-

ženství, a tedy též církvi (v mém případě katolické) za zásadní část toho, kým jsem nebo kým se snažím být. Od mých zbožných let se má morálka téměř nezměnila. Nezměnila se ani moje vnímavost. Dokonce i můj způsob ateistického bytí je poznamenán touto vírou mého dětství a dospívání. Proč bych se za to měl stydět? Proč bych se snad tomu měl divit? Jsou to moje dějiny – nebo spíše naše dějiny. Co by byl Západ bez křesťanství? Co by byl svět bez svých bohů? Být ateistou neznamená být stížen amnézií. Lidstvo je jedno: náboženství je jeho součástí, bezbožnost též, a jedno ani druhé samy nestačí.

Mám hrůzu z tmářství, fanatismu, pověřivosti. Nemám o nic raději nihilismus a slabošství. Spiritualita je příliš důležitá, abychom ji přenechali fundamentalistům. Tolerance je příliš vzácné dobro, abychom ji zaměnili za lhostejnost či změkčilost. Nebylo by nic horšího než nechat se uzavřít do smrtící opozice mezi fanatismem jedněch – ať již je náboženství, k němuž se hlásí, jakékoli –, a nihilismem druhých. Lepší je potírat obojí, aniž bychom je vzájemně zaměnili a aniž bychom upadli do léček jednoho či druhého. Tento boj nese jméno odluka církve od státu. Na ateitech je, aby vytvořili spiritualitu, která k němu patří. Toto dílo by k tomu chtělo přispět. Záměrně jsem chtěl, aby bylo stručné a přístupné – abych šel co nejpřímější cestou k tomu zásadnímu a abych se obrátil na větší počet lidí. Zdálo se mi, že otázka je naléhavá. Učenost a spory odborníků mohou počkat; svoboda ducha nikoli.

Co je tím zásadním? Co se týče spirituality, zdálo se mi, že to podstatné tkví ve třech otázkách: Můžeme se obejít bez ná-

boženství? Existuje Bůh? Jakou spiritualitu pro ateisty? Zbývá na tyto otázky odpovědět. To je cílem této knihy. Ateisté jsou stejné duchovní bytosti jako ostatní. Proč by se měli méně zajímat o duchovní život?